

ESPING-ANDERSEN VE REFAH REJİMİ TARTIŞMALARI: TEORİK BİR DEĞERLENDİRME¹

İskender GÜMÜŞ²

Öz

Refah rejimi, bir ülkenin uyguladığı sosyal politikalara siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan ışık tutması nedeniyle önemlidir. Esping-Andersen'in (1990) yaptığı refah rejimi sınıflandırmalarına yönelik çalışma, yaklaşık otuz yıldır sosyal politika araştırmalarının temel tartışma alanlarından birini oluşturmuştur. Esping-Andersen'in çalışması pek çok çalışmaya ilham kaynağı olmuş ve bu doğrultuda yeni araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların pek çoğu Esping-Andersen'in sınıflandırmasına hem kapsam hem de yöntem açısından eleştirel yaklaşmaktadır. Ancak, eleştirel yaklaşımların çoğunun Esping-Andersen'in çalışmasını doğruladığı veya katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu makalede, refah devletinin gelişim sürecinde ortaya çıkan refah rejimi tartışmaları teorik çerçevede incelenmektedir. Bu doğrultuda, Esping-Andersen'in sınıflandırması ve bu sınıflandırmaya yönelik eleştiriler analiz edilmektedir. Refah rejimi ile ilgili 1990'lardan itibaren yürütülen tartışmaların Esping-Andersen'in çalışması çerçevesinde şekillendiği ve yapılan çalışmaların bunun bir devamı niteliğinde olduğu ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Refah Devleti, Refah Rejimi, Esping-Andersen, Alternatif Sınıflandırmalar

JEL Kodları: D6, I38, N30

ESPING-ANDERSEN AND WELFARE REGIME DISCUSSIONS: A THEORETICAL ASSESSMENT

Abstract

The welfare regime is important because it sheds light on the social policies implemented by a country politically, socially, economically and culturally. The study on the classification of welfare regimes by Esping-Andersen (1990) has been one of the basic discussion areas for social policy research for nearly thirty years. Esping-Andersen's study has inspired many studies and new research have been done in this direction. Many of this researches are critical to Esping-Andersen's classification, both in terms of scope and method. However, most of the critical approaches have been seemed to confirm or contribute to Esping-Andersen's study. In this article, the welfare regime discussions that arise during the development of the welfare state are examined in a theoretical framework. Accordingly, the classification of Esping-Andersen and criticisms of this classification are analyzed. The discussions about the welfare regime have been shaped within the framework of the work of Esping-Andersen since the 1990s and it is revealed that studies, which are carried out, are continuation of this.

Keywords: Welfare state, Welfare regime, Esping-Andersen, Alternative Classifications

JEL Codes: D6, I38, N30

¹Bu makale, yazarın "Devlet Müdahalesi ve Piyasalaşma Kıskaçında Refah Devleti: Türkiye'de Sosyal Güvenlik Reformu" adlı tezinin ilgili bölümü gözden geçirilerek ve yeniden düzenlenerek hazırlanmıştır.

²Dr.Öğr.Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, iskender.gumus@klu.edu.tr,

Makalenin Geliş Tarihi (Received Date): 15.05.2020

Yayına Kabul Tarihi (Acceptance Date): 21.06.2020

Atıf (Citation): Gümüş, İ. (2020), "Esping-Andersen ve Refah Rejimi Tartışmaları: Teorik Bir Değerlendirme", Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 3(1):101-117

Giriş

19. yüzyılın sonlarında gelişmeye başlayan ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Avrupa'da yaygınlaşan refah devleti politikaları farklı sosyal, siyasal ve kültürel özelliklere sahip ülkelerde farklı biçimlerde ve yoğunlukta uygulanmıştır. Bazı ülkelerde refah sağlayıcı aktör olarak devlet daha fazla ön plana çıkarken bazı ülkelerde ise piyasanın öne çıktığı görülmektedir. Diğer taraftan, bazı ülkeler ekonomik imkanları daha geniş olduğundan yüksek düzeyde harcama yapabilirken bazı ülkelerin daha düşük düzeyde harcama yaptığını söylemek mümkündür.

Refah devletlerinin birbirlerine benzer özellikleri olduğu gibi, birbirlerinden ayrıldıkları noktalar da bulunmaktadır. Bazı refah devletleri arasındaki farklılıklar az iken bazıları arasındaki farklılıklar da mahiyet yönünden büyük olabilmektedir. Bu da her devletin refah rejimi anlayışının diğerlerinden az veya çok farklı olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, her devletin refah rejiminin -doğal olarak- diğer devletlerin refah rejimleri ile az veya çok benzerlikler taşıdığı görülmektedir.

Refah devletinin kendine has özelliklerinin bulunması, bir yandan refah devletlerinin sınıflandırılmasını zorlaştırırken, diğer yandan da çok sayıda refah devleti sınıflandırmasının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra da sınıflandırmanın çok kolay olmaması, hatta mükemmel bir sınıflandırma yapmanın imkânsız olması sebebiyle, aynı grup altında bulunan ülkeler arasında da -doğal olarak- az veya çok farklılık bulunmaktadır. Her ülkenin refah rejiminin zaman içinde az veya çok dönüşmesi de mevcut sınıflandırmaların doğruluk derecesinin, dönüşüme paralel olarak zamanla azalmasına sebep teşkil etmektedir.

Bu çalışmada, refah devletinin gelişim sürecinde refah rejimine ilişkin sınıflandırmalar teorik perspektifte incelenmektedir. Bu çerçevede, ilk olarak geleneksel refah rejimi sınıflandırmaları ele alınmaktadır. Ardından refah rejimi sınıflandırmalarında bir dönüm noktası olan Esping-Andersen'in sınıflandırması incelenerek bu sınıflandırmanın temel özelliklerine değinilecektir. Ayrıca, Esping-Andersen'in sınıflandırmasına yönelik getirilen eleştiriler ve yeni refah rejimi tartışmaları irdelenmektedir.

1. Geleneksel Refah Rejimi Sınıflandırmaları

Refah devletlerine yönelik sınıflandırma çalışmaları; Wilensky ve Lebaux'a (1958) kadar götürülebilir (Abrahamson, 1999: 395). Wilensky ve Lebaux, 1958 yılındaki makalelerinde, refah anlayışları arasında bir ayrım yapmışlar ve bu çerçevede kalıntı ve kurumsal refah devleti anlayışlarından bahsetmişlerdir. Buna göre, kalıntı refah devleti anlayışında, refah uygulamaları ancak piyasa ve aile yeterli gelmediğinde devreye sokulmaktadır. Yani, refah uygulamaları bu anlayışta başvurulacak son mercidir. Kurumsal refah devleti anlayışında ise, refah uygulamaları modern endüstriyel toplumun ilk sırada gelen fonksiyonudur (Wilensky ve Lebaux, 1958: s.138).

Sınıflandırma çalışmaları daha sonra Titmuss'la (1974) devam etmiştir. Titmuss (1974), Sosyal Politika isimli eserinde refah devletlerini; Kalıntı Refah Modeli, Endüstriyel Başarı Modeli ve Kurumsal Yeniden Dağıtımcı Model olmak üzere üçlü tasnife tabi tutmuştur (Abrahamson, 1999: s.396). Kalıntı refah modeline göre; normalde toplumdaki bireylerin ihtiyaçları piyasa ve aile tarafından karşılanmaktadır ve sadece bu kanallar çalışmadığı zaman, refah kurumları -o da geçici olarak- devreye girmelidir. Endüstriyel Başarı Modelinde ise; sosyal refah kurumları önemli bir tamamlayıcılık rolüne sahiptir. Bu modele göre, sosyal ihtiyaçlar; vasıf, performans ve üretkenlik ölçüsünde karşılanmalıdır. Kurumsal Yeniden Dağıtımcı Modelde ise; sosyal refah toplumun temel bir kurumu olarak görülmektedir. Devlet, bu modelde yeniden dağıtım yoluyla geliri yeniden paylaştırıp sosyal refah oluşturmakta ve böylece kısmen sosyal eşitliği sağlamaktadır.

Diğer yandan refah devleti modelleri Bismarck Modeli ve Beveridge Modeli olmak üzere de ikiye ayrılmaktadır. Bismarck Modelinde sosyal politikalar sosyal sigorta temellidir. Bu sistemde imkânların sağlanması veya seviyesi katkı paylarının düzenli biçimde yatırılmasına ve çalışanların gelir düzeylerine bağlıdır. Bismarck Modeli çalışanların mevcut gelir düzeylerini korumalarını sağlamaya çalışmaktadır. Beveridge Modelinde ise evrensellik ön plandadır. İmkânlar ihtiyacı

olanlara sağlanır ve tipik olarak temel seviyededir. İmkânların finansmanı ise genel gelirler yoluyla sağlanır. Beveridge Modeli de yoksulluğun önlenmesini sağlamaya çalışmaktadır (Bonoli, 1997: s.359).

Refah devletleri sınıflandırmalarında bir diğer boyut da yapılan refah harcamalarının yapısına ilişkindir. Refah devletleri, hizmet yaklaşımına veya transfer yaklaşımına sahip olmalarına göre ikiye ayrılmaktadır. Bu çerçevede, transfer ülkeleri uygulamalarında transfer harcamalarına ağırlık verirken, hizmet ülkeleri ise sosyal harcamalara ağırlık vermektedir (Kautto, 2002: s.54). Farklı refah devletlerini tanımlama ve refah devletlerini sınıflandırma çalışmaları 1980’li yıllarda hızlanmaya başlamıştır. Bu süreçte; örneğin İskandinav modeli, Fransız tarzı ve Alman tecrübesi gibi farklı refah devleti modellerinden bahsedilmiştir (Abrahamson, 1999: s.400).

2. Esping-Andersen’in Klasik Sınıflandırması

Refah devletlerinin sınıflandırılması çalışmalarında, Gosta Esping-Andersen’in 1990 yılında yayınladığı “The Three Worlds of Welfare Capitalism” (Refah Kapitalizminin Üç Dünyası) isimli eseriyle önemli bir atılım sağlanmıştır. Bu eser sınıflandırma çalışmalarına yeni bir soluk getirmiştir. Zira önceki sınıflandırma çalışmalarının çoğu, tercih edilen sınıf ile diğerlerini karşılaştırırken Esping-Andersen, daha merkezî bir tutum benimsemiştir. Ayrıca, Esping-Andersen önceki çalışmaların aksine, devletin basitçe sosyal güvenlik aygıtına vurgu yapmak yerine refahın politik ekonomisine odaklanmıştır. Diğer yandan, bu çalışma yeni istatistiksel kaynakların tam olarak kullanıldığı ilk çalışmalardan biridir (Pierson, 1998: s.779). Ayrıca, Esping-Andersen’in (1990) sınıflandırmasında, Marshall (1950; 1963; 1965; 1981) ve Titmuss’un (1958; 1974) söz konusu çalışmalarının önemli bir etkisinin olduğu düşünülmektedir (Arts ve Gelissen, 2002: s.138).

Esping-Andersen (1990: s.3) refah rejimlerini sınıflandırırken, Marshall’ın sosyal vatandaşlık³ kavramını ve Titmuss’un üçlü sınıflandırmasını birleştirmiştir (Boje, 1996: s.19). Ayrıca, Esping-Andersen’in sınıflandırmasındaki liberal, muhafazakâr/kurumsal ve sosyal demokrat refah devleti rejimleri ile Titmuss’un sırasıyla; kalıntı, endüstriyel başarı ve kurumsal yeniden dağıtımcı modelleri arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır. Tablo 9’da Esping-Andersen’in (1990: s.74) söz konusu klasik üçlü refah devleti sınıflandırması görülmektedir. Diğer yandan, Esping-Andersen 1999 yılındaki yayınladığı “Social Foundations of Post-Industrial Economies” isimli eserinde de refah devletlerini; evrensel, kalıntı ve sosyal sigorta refah rejimleri olmak üzere üçe ayırarak daha farklı bir sınıflandırma yapmıştır. Tablo 1’de bu sınıflandırma görülebilir.

Tablo 1: *Esping-Andersen’in Refah Devleti Sınıflandırması*

Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat
ABD	Almanya	İsveç
İsviçre	Fransa	Norveç
Japonya	İtalya	Danimarka
Kanada	Avusturya	Finlandiya
Avustralya	Belçika	Hollanda

Kaynak: Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, UK: Polity Press.

Liberal refah rejimlerine kalıntı refah rejimleri de denilmektedir. Bunun yanı sıra da muhafazakâr/kurumsal refah rejimleri sosyal sigorta yapıları ile dikkat çekerken sosyal demokrat refah rejimlerinin de göreceli olarak evrensel bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir. Bu

³ Marshall’ın vatandaşlık kavramına yüklediği anlam çok boyutludur. Marshall, vatandaşlığı refah devleti temelinde sivil, siyasi ve sosyal haklar, toplumsal hakları olan birleşik bir kavram olarak ifade etmektedir. Marshall’a göre refah devleti sadece gelir dağılımı, eğitim, sağlık gibi sosyal sorunlara çözümü değil, ayrıca sivil toplumu güçlendirmeye de çalışmalıdır (Şenkal, 2005: 237).

çerçevede, Esping-Andersen'in 1999 yılında yaptığı ikinci sınıflandırmanın yapısı ile 1990 yılındaki ilk sınıflandırmasının yapısının birbiriyle az veya çok örtüştüğü söylenebilir. Söz konusu eşleştirmeler yapıldığında da refah rejimlerinin büyük ölçüde örtüştüğü görülmekle birlikte birtakım farklılıklar da mevcuttur. Örneğin, Japonya ilk sınıflandırmada liberal refah rejimi sınıfında görülürken ikinci sınıflandırmasında sosyal sigorta sınıfında yer almaktadır. Diğer göze çarpan farklılık ise ilk sınıflandırmada liberal refah rejimi altında sınıflandırılan Britanya'nın ikinci sınıflandırmada kısmen kalıntı refah rejimi altında kısmen de evrensel refah rejimi altında sınıflandırılmasıdır (Esping-Andersen, 1990: s.74; 1999: ss.85-86).

Tablo 2: Esping-Andersen'in İkinci Refah Devleti Sınıflandırması

Kalıntı	Sosyal Sigorta	Evrensel
ABD	Almanya	İsveç
Avustralya	Fransa	Norveç
Kanada	İtalya	Danimarka
Yeni Zelanda	Avusturya	Finlandiya
Britanya*	Belçika	Hollanda
	Japonya	Britanya*

Kaynak: Esping-Andersen, G. (1999). *Social Foundations of Post-Industrial Economies*, Oxford: Oxford University Press.

*Bir düzeye kadar

Esping-Andersen'in (1990) refah rejimlerini sınıflandırmasında, dekomodifikasyon (metadışlaştırma, metadan arındırma, piyasa dışına çıkarma), katmanlaşma ve kamu-özel sektör karışımı olmak üzere üç temel kriter göze çarpmakla (Abrahamson, 1999: s.401; Castles ve Mitchell, 1991: s.9; Bamba, 2006: s.77; Bamba, 2007: s.1098) birlikte sınıflandırmanın kalbinde dekomodifikasyon bulunmaktadır (Holden, 2003: s.304). Katmanlaşma ise Esping-Andersen'in sınıflandırmasında ikinci, kamu-özel sektör karışımı ise üçüncü dereceden öneme sahiptir (Powell ve Barrientos, 2004: s.84).

Sosyal korumanın sağlanmasında kamu-özel sektör payları, dekomodifikasyonun, sosyal hakların ve katmanlaşmanın yapısını belirlemektedir. Sosyal korumada kamu-özel sektör paylarını emeklilik imkânları verilerinden hareketle inceleyen Esping-Andersen'e (1990: ss.85-86-87) göre, muhafazakâr/kurumsal sisteme sahip olan ülkelerde emeklilik programlarının yapısında ve sağlanan imkânların seviyesinde statü ve yapılan iş anahtar bir role sahiptir ve özel sektörün payı marjinal ölçülerdedir. Ayrıca, bu sistemde kamu çalışanlarının ayrıcalığı bulunmaktadır. Kalıntı refah rejimi anlayışına sahip olan ülkelerde ise emeklilik imkânları konusunda piyasa hâkim konumda bulunmaktadır ve kamu çalışanlarının herhangi bir ayrıcalığı bulunmamaktadır. Evrensel bir refah rejimi anlayışına sahip olan ülkelerde ise sosyal haklar tüm topluma yayılmakta ve büyük ölçüde devlet tarafından sağlanmaktadır. Diğer yandan, statüden kaynaklanan farklılıklar ve kamu çalışanlarının herhangi bir ayrıcalığı bulunmamaktadır.

Esping-Andersen'e (1990: s.55) göre refah devletleri; sınıfların ve sosyal düzenin yapılandırılmasında anahtar bir role sahiptir. Refah devleti sosyal harcama ve yeniden dağıtım enstrümanları sayesinde sınıf ayrımı ve statü farklılıkları noktasında belirleyici bir role sahip bulunmaktadır. Bu çerçevede refah devletleri toplumdaki katmanlaşmayı etkilemekte, sosyal programların niteliği ölçüsünde dönüştürmekte ve nihayetinde de katmanlaşma üzerinde belirleyici olmaktadır.

Esping-Andersen'in (1990) sınıflandırmasında katmanlaşma; kurumsallık, devletçilik, gelir-testi, özel sağlık harcamaları, evrensellik ve sağlanan imkânların eşitlik düzeyi açısından ölçülmektedir

(Powell ve Barrientos, 2004: s.85). Esping-Andersen (1990) gelişmiş ülkeler arasında üç farklı sosyal katmanlaşma sistemi belirlemiştir. Bu çerçevede liberal sistem, sosyal sigortanın minimum seviyede fakat evrensel ölçekte devlet tarafından, kapsamlı bir şekilde de piyasa tarafından sağlandığı iki boyutlu bir yapıya sahiptir. Muhafazakâr sistemde ise farklı sınıflara önemli ölçüde farklı sosyal imkânlar sağlanmaktadır. Sosyal demokratik sistemde ise evrensel bir refah programı uygulanmaktadır (Schustereder, 2010: s.20).

Dekomodifikasyon kavramının tarihi Karl Polanyi'ye (1957) kadar uzanmaktadır. Esping-Andersen (1990: s.3) de bu kavramdan bahsederken Polanyi'den (1957) ilham aldığını belirtmektedir. Polanyi'ye (1980: s.73) göre, kapitalizm işgücünü alınıp satılan diğer ürünler gibi bir meta olarak görmek zorunda kalmıştır, fakat bu fiktif bir anlayıştır ve bu anlayışı ısrarlı bir şekilde sürdürmek toplumu yok oluşa götürecektir. Bu çerçevede, Holden'e (2003: s.303) göre, toplumun ayakta kalabilmesi için işgücünün bir ölçüde dekomodifikasyonu zorunlu hale gelmiştir. Dekomodifikasyonun modern refah devletlerini anlama noktasında önemli bir kavram haline gelmesi ise yaptığı etkili sınıflandırmanın temelinde dekomodifikasyon bulunan Esping-Andersen'le birlikte gerçekleşmiştir (Holden, 2003: s.303).

Kapitalizm öncesi dönemde bireyin bir şekilde yetersiz kalması durumunda, yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli olan sosyal ihtiyaçlarının karşılanması çoğunlukla piyasaya değil; aileye, loncaya, vakıflara, kiliseye ve marjinal seviyede de olsa devlete bağlı idi. Yani sosyal koruma çoğunlukla piyasa haricindeki kurumlarca sağlanıyordu. Bu çerçevede, kapitalizm öncesi dönemde metalaşma düzeyi oldukça düşük seviyelerde idi. Kapitalizm ile birlikte klasik kurumların sosyal koruma sağlama fonksiyonları önemli ölçüde aşındı ve bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ihtiyaçlarının karşılanması noktasında piyasa en büyük ve hatta tek aktör olarak ön plana çıktı. Böylece işgücü önemli ölçüde metalaşmış oldu. İşte refah devleti de metalaşmanın önemli boyutlara ulaştığı bir toplumsal düzende daha önce aile ve diğer sosyal kurumlar tarafından sağlanan, fakat artık çok da geçerli olmayan sosyal korumayı sağlamak üzere ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, Esping-Andersen'e (1990: s.3) göre, dekomodifikasyon refah devletinin gelişmişlik seviyesinin ölçülmesinde anahtar kriterdir.

Dekomodifikasyonun derecesini bireylerin edindikleri sosyal haklarla yaşamlarını piyasa güçlerinden bağımsız bir şekilde kazanabilme seviyesi göstermektedir. Bu manada sosyal haklar bireylerin metalik seviyesini azaltmaktadır (Esping-Andersen, 1990: s.3). Esping-Andersen, dekomodifikasyonun işgücünün metalik özelliğinin tamamıyla ortadan kaldırılması olarak anlaşılmasını gerektiğini, zira bunun ya hep ya hiç durumu olmadığını; dekomodifikasyonun piyasaya katılımdan bağımsız bir şekilde bireylerin veya ailelerin sosyal olarak kabul edilebilir bir yaşam standardına kavuşabilme derecesine atıfta bulunduğunu belirtmektedir. Yine Messner ve Rosenfeld'e (1997: s.1393) göre de dekomodifikasyon insanları piyasanın boyunduruğundan kurtarmaktadır.

Esping-Andersen (1990: s.47) dekomodifikasyon derecesinin bulunabilmesi için üç kriteri göz önünde bulundurmıştır. İlki imkânlara erişimde hak ediş kuralları ve sınırlamaların derecesidir. Bir refah rejiminde, sosyal imkânlara ulaşım kolaylaştıkça ve yeterli bir yaşam standardının sağlanması; önceki iş performansından, gelir testinden veya sisteme katkı yapılıp yapılmadığından bağımsızlaştıkça dekomodifikasyon derecesi artmaktadır. Ayrıca, sosyal imkânların sağlanma süresi azaldıkça da dekomodifikasyon derecesi azalmaktadır.

İkinci kriter ise gelir ikamesinin derecesidir. Buna göre, sosyal imkânlar çerçevesinde sağlanan maaşın seviyesi önceden alınan ücretin altına düştükçe gelirin ikame derecesi de düşmektedir. Gelirin ikame derecesi düştükçe de dekomodifikasyon derecesi azalmaktadır.

Üçüncü kriter ise sağlanan imkânların kapsamının, yani sosyal korumanın seviyesi ve derecesidir. Buna göre; işsizlik maaşı, sakatlık maaşı, hastalık sigortası, emeklilik maaşı gibi çeşitli ve kapsayıcı sosyal imkânların bulunup bulunmaması dekomodifikasyonun derecesini belirlemektedir.

Bu çerçevede Esping-Andersen (1990: s.52) en önemli sosyal refah uygulamaları olan emeklilik, işsizlik ve hastalık imkânlarının dekomodifikasyon derecesini 18 gelişmiş ülke için belirlemiş ve daha sonra da söz konusu dekomodifikasyon derecelerini toplayarak her ülke için bir dekomodifikasyon skoru oluşturmuştur.

Tablo 3: Seçilmiş Ülkelerin Dekomodifikasyon Skorları

Ülke (Liberal)	Dekomodifi-	Ülke	Dekomodifi-	Ülke (Sosyal)	Dekomodifi-
Avustralya	13.0	İtalya	24.1	Avusturya	31.1
ABD	13.8	Japonya	27.1	Belçika	32.4
Yeni Zelanda	17.1	Fransa	27.5	Hollanda	32.4
Kanada	22.0	Almanya	27.7	Danimarka	38.1
İrlanda	23.3	Finlandiya	29.2	Norveç	38.3
Britanya	23.4	İsviçre	29.8	İsveç	39.1
Ortalama	27.2				
St. Sapma	7.7				

Kaynak: Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, UK: Polity Press.

Yukarıdaki tabloya göre, dekomodifikasyon skorlarının ortalaması ve standart sapması hesaba katıldığında, ülkelerin üç ayrı grupta toplandığı görülmektedir. Esping-Andersen'e (1990: s.52) göre Anglo-Sakson ülkeleri en düşük dekomodifikasyon skorlarına sahipken, İskandinav ülkeleri en yüksek skorlara sahiptir. Bu iki kutup arasında ise Kıta Avrupası ülkeleri bulunmaktadır. Bu çerçevede, Esping Andersen'in üçlü liberal, muhafazakâr/kurumsal ve sosyal demokrat refah rejimleri sınıflandırması çerçevesinde, güçlü bir liberalizm geçmişi bulunan ülkelerin dekomodifikasyon skorları çok düşükken, sosyal demokrat ülkelerin skorları ise oldukça yüksektir. Bunun yanı sıra da muhafazakâr/kurumsal/devletçi ve/veya Katolik bir tarihe sahip olan ülkelerin ise orta seviyelerde dekomodifikasyon skorlarına sahip oldukları görülmektedir.

2.1. Liberal Refah Rejimleri

Liberal refah rejimi; kalıntı refah rejimi ve Anglo-Sakson modeli olarak da isimlendirilmektedir. Esping-Andersen'e (1990: s.27) göre bu refah rejimi modelinin temel örnekleri ABD, Kanada ve Avustralya'dır. Liberal refah devletinin genel karakteristiği; sosyal yardımların temel seviyede olması (Abrahamson, 1999: s.402), sosyal sigortanın kapsamının ve düzeyinin düşük olması ve sağlanan sosyal imkânların gelir-testine tabi olmasıdır (Pierson, 2001: s.432). Bu çerçevede, liberal refah rejimlerde dekomodifikasyon seviyesi düşüktür (Esping-Andersen, 1990: s.27) ve refah rejimi evrensel değil, seçici bir yapıya sahiptir (Castles ve Mitchell, 1991: s.10). Diğer yandan sağlanan imkânlara erişim kuralları sıkıdır ve yapılan yardımlar kalıntıcı (Leibfried ve Mau, 2008) ve damgalayıcıdır (Pierson, 1998: s.778; Bamba, 2007: s.1098).

Liberal refah rejiminde devlet, bireylerin ortaya çıkan sosyal ihtiyaçlarını karşılama noktasında öncelikli olarak piyasaya başvurmasını beklemektedir. Eğer sosyal ihtiyaçlar piyasadan karşılanamıyorsa liberal refah devleti son merci olarak sosyal imkânları kısa süreli olarak temel seviyede ve kalıntıcı biçimde sağlayacaktır ve sağlanan sosyal imkânlar da yardım alanları ihtiyaç sahibi olarak damgalayacaktır.

Liberal rejimde, sosyal risklerin piyasa başarısızlıkları nedeniyle ortaya çıktığı ve devlet tarafından uygulanan refah programlarının da sadece söz konusu piyasa başarısızlıklarını refah imkânları yoluyla temel seviyede telafi etmesi gerektiği düşünülmektedir. Liberal rejimlerde böylece refah imkânlarını sağlama noktasında devletin kalıntıcı bir refah rejimi modeli çerçevesinde kısıtlı bir

role sahip olması ve bu konuda daha çok piyasa çözümlerinin devreye girmesi beklenmektedir (Powell ve Barrientos, 2004: s.86).

Bu çerçevede, liberal rejimde emeklilikte ve sosyal hizmetlerde özel sektörün ağırlığı diğer rejimlere oranlara daha yüksek olma eğilimindedir (Pierson, 2001: s.432; Hicks ve Kenworthy, 2003: s.32). Diğer taraftan liberal refah devletlerinin sosyal harcamaları ve kamu harcamaları da düşük olma eğilimindedir (Pierson, 2001: s.432).

2.2. Muhafazakâr Refah Rejimleri

Muhafazakâr refah rejimi; kurumsal refah rejimi, devletçi refah rejimi, sosyal sigorta modeli, Kıta Avrupası modeli ve Bismarck modeli olarak da isimlendirilmektedir. Bu sınıfın altında bulunan ülkelerin kurumsal/devletçi/muhafazakâr bir tarihi mirası bulunmaktadır. Bu ülkelerde liberalizm ve metalaşma hiçbir zaman etkili olmamıştır. Esping-Andersen'e (1990: s.27) göre bu modelin örnekleri arasında Avusturya, Fransa, Almanya ve İtalya bulunmaktadır. Pierson'a (2001: s.445) göre ise Hollanda da bu grubun altında bulunmaktadır.

Muhafazakâr refah rejimleri, yüksek seviyede sosyal harcama seviyesine sahiptir. Bu harcamaların önemli bir kısmı ise sosyal transferlere ve daha özeldede emeklilik harcamalarına gitmektedir. Diğer yandan bu rejimlerde kamu istihdam seviyesi düşüktür ve erken emeklilik imkânları, işsizlik ve sakatlık programları ile de işgücünden erken ayrılma teşvik edilmektedir (Pierson, 2001: s.445). Bunun yanı sıra da sosyal sigorta programlarının vergi yükü daha çok işverenlerin üzerinde bulunmaktadır (Hicks ve Kenworthy, 2003: s.52).

Muhafazakâr rejimlerde, geleneksel aile yapısının korunmasına büyük önem atfedildiğinden açık veya zımnî olarak aile temelli bir sosyal politika yürütülmekte ve aile kurumu refah rejiminin merkezine oturtulmaktadır. Sosyal riskler de aileyi etkileyen riskler olarak tanımlanmakta ve devlet ile piyasanın refah imkânları aile başarısızlıklarına cevap verecek şekilde tasarlanmaktadır (Powell ve Barrientos, 2004: s.86). Bu çerçevede, sosyal sigorta ev hanımları için geçerli değildir ve aile yardımları anneliği özendirici bir yapıya sahiptir (Esping-Andersen, 1990: s.27). Yine, bu rejimde çocuk bakımı imkânları bulunmamakta ve hizmet sektörü istihdam artışı da zayıf bir şekilde desteklenmektedir. Söz konusu aile politikası da böylece kadınların işgücüne katılımını zayıflatmaktadır (Pierson, 2001: s.445).

Diğer yandan, muhafazakâr refah rejimleri önemli oranda sosyal sigorta programları eksenlidir ve bu programların sağladığı imkânlar da çalışanların işgücü piyasasındaki durumlarına yani statülerine göre değişmekte ve böylece de statü farklılıkları korunmaktadır (Leibfried ve Mau, 2008). Örneğin, çoğu durumda emeklilik ve hastalık fonlarının düzeyi iş durumuna ve statüsüne bağlı olarak değişmekte, bu fonların yönetiminde de sendikalar ve işverenler önemli bir rol oynamaktadırlar (Pierson, 2001: s.445). Sağlanan imkânlarda mevcut statüleri koruyan Bismarckçı bir yapı söz konusu (Abrahamson, 1999: s.402) olduğundan, sosyal imkânların yeniden dağıtımçı etkisi de ihmal edilebilir düzeyde bulunmaktadır (Bambra, 2007: s.1098). Ayrıca, muhafazakâr refah rejiminde çalışanlar güçlü bir şekilde korunmaya çalışılmaktadır (Powell ve Barrientos, 2004: s.86). Yine, işsizlik imkânları da göreceli olarak uzun süreli ve cömerttir (Hicks ve Kenworthy, 2003: s.52).

2.3. Sosyal Demokrat Refah Rejimleri

Sosyal demokrat refah rejimi İskandinav modeli olarak da isimlendirilmektedir. Bu modelin en önemli örnekleri İsveç ve Norveç'tir. Esping-Andersen'in (1990: s.27) bu modeli sosyal demokrat olarak isimlendirmesinin arka planında ise yapılan sosyal reformların arkasındaki itici gücün sosyal demokrasi olmasıdır. Zira sosyal demokratlar temel seviyede eşitliğin değil, yüksek standartlarda eşitliğin sağlanmaya çalışıldığı bir refah devleti peşinde olmuşlardır. Bu çerçevede, mavi yakalılara da beyaz yakalılara sağlanan imkânlar verilmiş ve toplumun tüm kesimleri tek bir evrensel sigorta sistemine dâhil edilmiştir. Diğer yandan, bu model muhafazakâr modelin aksine sosyal yardım konusunda bireyleri aileden de özgürleştirme amacı gütmekte (Esping-Andersen,

1990: s.28) ve piyasayı dışlamaktadır. Bu çerçevede, devlet refah harcamalarında ağırlıklı bir role sahiptir ve özel sektörün refah harcamalarındaki payı çok zayıftır (Pierson, 2001: s.440).

Sosyal demokrat refah rejimleri ise karakteristik olarak, yüksek dekomodifikasyon seviyesine, (Esping-Andersen, 1990: s.28) gayet eşitlikçi ve evrensel bir yapıya (Hicks ve Kenworthy, 2003: s.27; Powell ve Barrientos, 2004: s.87) sahiptir ve bu çerçevede imkânlar vatandaşlık temeline göre sağlanmaya çalışılmakta olup (Leibfried ve Mau, 2008) göreceli bir şekilde cömerttir. Ayrıca çalışanlar için gelir garantisi ve tam istihdamın sağlanması refah rejiminin hedefleri arasındadır (Bambra, 2007: s.1098). Zira birlik ve bütünlüğe sahip, evrensel olan ve dekomodifikasyon seviyesi yüksek bir refah devleti ancak çalışabilecek kadar çok insanın çalışması ile hayata geçirilebilir. Bu çerçevede, tam istihdam hedefi sosyal demokrat refah devleti için bir gerekliliktir (Pierson, 1998: s.779). Buna paralel olarak sosyal demokrat refah rejimlerinde, bireyi aileden de özgürleştirme prensibi (Esping-Andersen, 1990: s.28) gereği, aileyi ve işgücünü destekleyici politikaların katkılarıyla kadınların ve erkeklerin işgücüne katılım oranları hayli yüksektir (Pierson, 2001: s.440).

Sosyal eşitlik ve evrensellik prensiplerine bağlı olan sosyal demokrat refah devleti için, sosyal imkânların büyük ölçüde devlet eliyle sağlanması (Powell ve Barrientos, 2004: s.87; Bambra, 2007: s.1098) ve yeniden dağıtım (Castles ve Mitchell, 1991: s.10) sosyal politikada temel prensip olmuştur. Zira yüksek standartlarda sosyal eşitliğin sağlanabilmesi için, bir taraftan sosyal imkânların finansmanının genel kamu gelirlerinden karşılanması (Leibfried ve Mau, 2008) diğer taraftan da sosyal güvenlik sisteminin yeniden dağıtımcı bir yapıya sahip olması gereklidir (Bambra, 2007: s.1098). Diğer taraftan, sosyal demokrat refah rejimine sahip ülkelerin, diğer refah rejimlerine nazaran en yüksek seviyede sosyal harcama düzeyine sahip olduğunu söylemek mümkündür (Taşçı, 2013: ss.8-10).

3. Alternatif Sınıflandırmalar

Daha sonraki dönemlerde, Esping-Andersen'in klasik üçlü sınıflandırması karşılaştırmalı refah rejimleri alanında en çok atıfta bulunulan ve en çok tartışılan çalışma haline gelmiştir (Leibfried ve Mau, 2008:). Hatta Esping-Andersen'le (1990) birlikte refah rejimlerini sınıflandırma çalışmaları ya da Abrahamson'ın (1999: s.394) deyişiyle refah rejimi modelleme işi önemli ölçüde yaygınlaşmıştır. Pierson'a (1998: s.779) göre de Esping-Andersen'den (1990) sonra ortaya atılan sınıflandırma çalışmalarının çoğu Esping-Andersen'le hesaplaşma çabası olarak görülebilir. Bu çerçevede, bir taraftan 1990'lı ve 2000'li yıllarda Esping-Andersen'in (1990) sınıflandırması ile rekabet eden birçok refah devleti sınıflandırma çalışması ortaya çıkarken diğer yandan da Esping-Andersen'in sınıflandırmasındaki dekomodifikasyon kriterinin yeterli olmadığı ve ek sınıflandırma kriterlerine ihtiyaç duyulduğu iddia edilmiştir.

Tablo 4: *Alternatif Refah Devleti Sınıflandırmaları*

Çalışma	Sınıflandırma			
Leibfried (1992)	Anglo-Sakson	Bismarck	İskandinav	Latin Bölgesi
Castles ve	Liberal	Muhafazakâr	Sol Hegemonya	Radikal
Kangas (1994)	Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Radikal
Ragin (1994)	Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Tanımsız
Ferrera (1996)	Anglo-Sakson	Bismarck	İskandinav	Güney
Shalev (1996)	Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Tanımsız
Bonoli (1997)	İngiliz	Kıta Avrupası	Kuzey	Güney
Korpi ve Palme	Temel	Kurumsal	Kapsayıcı	Hedef/Gönüllülük
Obinger ve W.	Liberal ve	Melez	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat

Pitzurello (1999)	Liberal ve	Bismarckçı	Sosyal Demokrat	Muhafazakâr
Navarro ve Shi	Anglo-Sakson	Hristiyan	Sosyal Demokrat	Eski Faşist
Schut ve diğerleri	Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Tanımsız
Kautto (2002)	Transfer	Hizmet	Düşük Yaklaşım	
Bambra (2005)	Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat	Alt Gruplar

Kaynak: Arts, W. ve J. Gelissen. (2002). “Three Worlds of Welfare Capitalism or More? A State-of-the-Art Report”, *Journal of European Social Policy*, 12(2):143-144; Bambra, C. (2007). “Going Beyond the Three Worlds of Welfare Capitalism: Regime Theory and Public Health Research”, *Journal of Epidemiol Community Health*, Vol. 61, 1099.

3.1. Güney Avrupa Modeli

Refah rejimi sınıflandırmalarında ilk ortaya atılan alternatif sınıflandırmalardan birisi Stephan Leibfried’a aittir. Leibfried’a (1992) göre, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve bir dereceye kadar da İtalya ile Fransa bulunmaktadır. Bu model çeşitli yönlerden kalıntı refah rejimi anlayışına ve düşük dekomodifikasyon seviyesine sahip olan Anglo-Sakson refah devletlerine benziyor olsa da aile ve dinin oynadığı rol açısından önemli ölçüde ayrılmaktadır. Öte yandan, Türk refah rejimi ile ilgili yapılan çalışmalarda Türkiye’nin de Güney Avrupa refah rejimi içerisinde sınıflandırıldığı ve bu devletlerin refah özellikleri bağlamında ele alındığı görülmektedir (Ferrera, 1996; Sharkh ve Gough, 2010; Aysan, 2012).

Bu ülkelerin işgücü piyasasının yapısı, Kuzey Avrupa refah devletlerine göre radikal biçimde farklıdır ve güçlü bir tarım sektörü bulunmaktadır. Ayrıca, İskandinav ülkelerinde olduğu gibi bu ülkelerde tam istihdam geleneği bulunmamaktadır. Bu ülkelerin anayasalarında modern refah devletine yönelik güçlü vaatler yapılmakta, fakat bu sözler çok da fazla hayata geçirilememektedir. Bu da Güney Avrupa refah devletlerini kurumsal vaatler rejimleri yapmaktadır (Leibfried, 1992). Bu çerçevede Güney Avrupa ülkeleri daha gelişmiş Kuzey komşularını refah devleti uygulamalarında yakalamaya çalışmakta ve sosyal destek noktasında tipik olarak aile ve kilise önemli bir rol oynamaya devam etmektedir (Pierson, 1998: s.780).

Ferrera (1996: s.20) da Leibfried gibi Güney Avrupa ülkelerinin ayrı bir refah rejimine sahip olduğu iddia etmiş ve bu rejimi Güney Modeli olarak isimlendirmiştir. Zira Ferrera’ya göre bu sınıfı oluşturan ülkeler olan Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya’nın kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu ülkelerde gelir ikamesi sistemi ciddi biçimde parçalı ve bozuk bir yapıya sahiptir ve bu da önemli derecede kutuplaşmaya neden olmaktadır. Örneğin emeklilik maaşları yüksek seviyeden ihmal edilebilir düzeye kadar inmektedir. Diğer yandan da söz konusu ülkeler sağlık hizmetlerinde muhafazakâr gelenekten ayrılmışlar ve en azından bir parça da olsa evrensel bir sağlık sigortası sistemi kurmuşlardır. Ayrıca refah uygulamalarında devletin müdahalesi azdır ve kamu ile özel sektör arasında bu konuda üstü kapalı bir iş birliği vardır (Ferrera, 1996: s.19).

3.2. Diğer Sınıflandırmalar

1990’lı yıllar boyunca Esping-Andersen’in refah rejimi sınıflandırmasına yönelik pek çok yeni yorum getirilmeye başlamıştır. Bu eleştirilerin pek çoğunun Esping-Andersen’in yaptığı sınıflandırmaya bir katkı sağlama amacı güttüğünü söylemek mümkündür. Diğer taraftan, Esping-Andersen ve onu takip eden refah rejimi tartışmalarının pek çoğu genellikle Avrupa ülkelerini içine alırken, son yıllarda özellikle Doğu Asya ve Ortadoğu ülkeleri ile ilgili çalışmaların yapıldığı da görülmektedir.

3.2.1. Radikal Refah Rejimi Tartışmaları

Castles ve Mitchell (1991: s.15) de çalışmalarında Esping-Andersen'in klasik sınıflandırmasını yeniden yorumlamışlar ve sınıflandırmada dördüncü olarak radikal refah rejiminin de bulunması gerektiğini iddia etmişlerdir. Bu çerçevede onlara göre; Esping-Andersen'in sınıflandırmasında liberal refah rejiminin altında bulunan Avustralya, Yeni Zelanda ve Britanya aslında kendilerine özgü bir radikal refah rejimine sahiptir. Çünkü bu ülkeler diğerlerinden ayrı olarak düşük harcama seviyelerine ve artan oranlı vergileme rejimleri sayesinde de yüksek yeniden dağıtım düzeylerine sahiptir. Fakat söz konusu radikal refah rejiminin artık geçmişte kaldığı iddia edilmektedir. Zira bu üç ülkedeki vergi rejimleri, söz konusu sınıflandırma için kullanılan verilerin alındığı dönemdeki yapılarına oranla önemli ölçüde daha az artan oranlı bir hale gelmişlerdir (Pierson, 1998: s.779) ki bu da bu ülkelerin yüksek yeniden dağıtımcılık özelliklerinin büyük oranda aşınmasına neden olmuştur.

Kangas (1994: s.346) da sınıflandırma yapmak amacıyla OECD ülkelerinin sağlık sigortası uygulamalarını 1950 ilâ 1985 yılları arasında incelemiş ve Castles ve Mitchell'in (1991) sınıflandırmasıyla büyük oranda uyumlu bir şekilde liberal refah rejiminden ayrı olarak dördüncü bir radikal refah rejiminin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fakat onlara göre Avustralya, Yeni Zelanda ve Britanya'nın yanı sıra İrlanda da radikal refah rejimine sahiptir (Arts ve Gelissen, 2002: s.151).

Diğer yandan, Esping-Andersen'in klasik sınıflandırmasını küme analizi yöntemiyle ve katmanlaşma kriterine göre test eden Obinger ve Wagschal (1998) üçlü sınıfa ek olarak Radikal ve Melez olmak üzere iki ayrı sınıfın daha bulunması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Sınıflandırmalarına göre, radikal sınıfın altında bulunan ülkeler Avustralya ve Yeni Zelanda iken, melez sınıfın altında bulunan ülkeler ise Belçika, Almanya, Finlandiya, İrlanda, Britanya ve Hollanda'dır (Arts ve Gelissen, 2002: ss.152-153).

Pitruzello (1999) da 18 ülkeyi dekomodifikasyon kriterine göre yine küme yöntemiyle test etmiş ve Obinger ile Wagschal (1998) gibi klasik üçlü sınıfın yanı sıra, Muhafazakâr-Bismarckçı ve Radikal olmak üzere iki ayrı sınıfın daha olması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu çerçevede, Pitruzello'nun (1999) sınıflandırmasında da radikal sınıfın altında Avustralya ve Yeni Zelanda bulunurken, Bismarckçı sınıfın altında ise Avusturya, Finlandiya, Fransa, İtalya ve Japonya bulunmaktadır (Bambra, 2007: s.1099).

3.2.2. Refah Rejimi Tanımsız Ülke Tartışmaları

Ragin (1994) de Esping-Andersen'in klasik üçlü sınıflandırmasını test etmek amacıyla refah devletlerinin emeklilik sistemlerinin yapılarını analiz etmiştir. Bu çerçevede, Ragin (1994: s.335) sosyal demokrat ve kurumsal refah rejimlerine sahip olan ülkelerin bulunduğunu, fakat geri kalan ülkelerin herhangi bir sınıf altında gruplanamayacağını iddia etmiştir. Ragin'in (1994: s.335) çalışmasında refah rejimi tanımsız olan ülkeler Almanya, İrlanda, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda ve Britanya'dır.

Shalev (1996) de Esping-Andersen'in (1990) sınıflandırmasını faktör analizi ile test etmiş ve Ragin'le (1994) benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ona göre de liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat sınıflar bulunmakla birlikte, bazı ülkeleri bu sınıflara girmemektedir. Ragin'e (1994) göre bu üç sınıfa da girmeyen ülkeler; Almanya, Hollanda, Britanya, Avustralya ve Yeni Zelanda'dır (Arts ve Gelissen, 2002: ss.151-153).

Wildeboer Schut ve diğerleri (2001: ss.25-32) de Esping-Andersen'in sınıflandırmasını; işgücü piyasaları, vergi rejimleri ve sosyal koruma sistemlerini inceleyerek test etmişler ve Esping-Andersen'in klasik sınıflandırması doğrulamakla birlikte Hollanda'nın söz konusu üç sınıfa da girmediğini iddia etmişlerdir (Wildeboer Schut vd., 2001: s.31).

3.2.3. Politik Geleneğe Göre Refah Rejimi Sınıflandırması

Navarro ve Shi (2001: s.481) ise politik geleneğe göre bir refah devleti sınıflandırması yapmıştır. Bu çerçevede, Liberal-Anglo Sakson, Hıristiyan Demokrat, Sosyal Demokrat ve Eski Faşist olmak üzere dört farklı politik rejim belirlemiştir.

Sosyal Demokrat gruptaki ülkeler olan İsveç, Finlandiya, Norveç, Danimarka ve Avusturya'da 1945-1980 döneminin çoğunda sosyal demokrat partiler ya tek başlarında ya da koalisyonun büyük partisi olarak hükümette bulunmuşlardır. Söz konusu dönemde sosyal demokrat partiler ortalama yirmi yıl kadar yönetimde görevde kalmışlardır. Bu ülkelerin karakteristik özellikleri; yüksek sendika yoğunluğuna, yüksek sosyal harcama düzeyine ve sağlık hizmetlerinde, eğitimde ve refah uygulamalarında da yüksek kamu istihdamına sahip olmalarıdır. Diğer yandan da bu ülkeler tam istihdam politikasını benimser ve refah uygulamaları evrensel bir nitelik arz etmektedir (Navarro ve Shi, 2001: s.482).

Hıristiyan Demokrat gruptaki ülkeler olan Belçika, Hollanda, Almanya, Fransa, İtalya ve İsviçre'de ise Hıristiyanlık geleneğinden gelen muhafazakâr partiler söz konusu 1945-1980 döneminde uzun süre hükümette kalmışlardır. Hıristiyan demokrat partiler; yaşlılara, engellilere ve çocuklara sosyal hizmetlerin sağlanmasında aile temelli bir anlayışa sahiptirler. Bu çerçevede, ailenin yaşam standardı ağırlıklı biçimde, ailenin reisi olarak görülen ekmeğini kazanan erkeğin maaşına ve emeklilik imkânlarına bağlıdır. Diğer yandan Hıristiyan demokrat ülkelerde sendikalaşma göreceli olarak zayıftır. Ayrıca, sosyal harcama düzeyi bu ülkelerde, sosyal demokrat ülkelerden daha az ve liberal ülkelerden daha fazla olmak üzere, oldukça yüksektir (Navarro ve Shi, 2001: ss.486-488).

Eski faşist gruptaki ülkeler olan İspanya, Yunanistan ve Portekiz'de ise 1945-1980 döneminin tamamında veya çoğunda faşist rejimler hüküm sürmüştür. Bu ülkeler söz konusu dönemde, baskıcı bir doğaya sahip olmuşlardır ve bu baskı özellikle işçi sınıfına yöneliktir. Ayrıca, bu ülkelerde refah rejimleri az gelişmiş bir yapıya sahiptir. Örneğin İspanya'da 1980 yılında sosyal harcamaların GSYH'ya oranı % 9'la sosyal demokrat ülkelerin % 21.6'lık oranının çok gerisinde kalmıştır (Navarro ve Shi, 2001: s.489).

Liberal gruptaki ülkeler olan ABD, Kanada, İrlanda ve Britanya'da sınıfsal açıdan işgücü zayıfken, sermaye güçlüdür. Söz konusu ülkeler, Britanya kısmi bir istisna olsa da çoğunlukla liberal anlayışa sahip ülkeler tarafından yönetilmişlerdir. Bu ülkelerde kamu sosyal harcamaları ihtiyaç sahibi olan kişilere odaklanmıştır. Bu çerçevede, refah devleti minimum seviyede koruma sağlarken refah fonksiyonu bu ülkelerde çoğunlukla özel sektöre devredilmiştir (Navarro ve Shi, 2001: s.489).

3.2.4. Doğu Asya Refah Rejimi Tartışmaları

Diğer yandan Doğu Asya ülkelerinin kendine has yapısı da refah devleti sınıflandırmalarında 1990'lı yıllara kadar kendini pek fazla gösterememiştir. Goodman ve Peng'e (1996: s.192) göre bunun çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle Doğu Asya ülkelerinin refah rejimlerine yönelik çok fazla bir şey bilinmemekteydi. Bunun sebepleri arasında muhtemelen en önemlisi konuyla ilgili İngilizce'de yazılmış çok az eserin bulunmasıydı. İkinci olarak da sosyal refah uygulamaları sonradan sanayileşmiş Doğu Asya ülkelerinde nispeten yeni bir gelişmeydi. Bütün Doğu Asya ülkeleri içinde en ileri sosyal refah sistemine sahip olan Japonya'da bile konu ile ilgili akademik ve toplumsal tartışmalar 1970'lerden sonra gelişmeye başlamıştır. Konunun Doğu Asya için göreceli olarak yeni olmasından ötürü Doğu Asyalı akademisyenler, refah rejimleri konusunda kendi içsel analizlerini yapmaktansa Batılı akademisyenlerin analizlerine dayanma meylinde olmuşlardır.

1990'lı yıllarla birlikte ise Doğu Asya sınıflandırma çalışmalarında ayrı bir kategori olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Örneğin, Jones (1990: s.446) söz konusu Doğu Asya ülkelerinin

kendilerine has yapılarını ve kurumlarını göz önünde bulundurarak Singapur, Güney Kore, Hong Kong ve Tayvan'ı Oikonomik Refah Devletleri olarak sınıflandırmış, Jones (1993: s.184) da söz konusu Doğu Asya ülkelerine Japonya'yı da ekleyerek Konfüçyen Refah Devleti sınıflandırması yapmıştır. Bu refah rejiminin karakteristik özellikleri arasında; devlet müdahalesinin fazla olmaması, kamunun refah imkânlarının fazla gelişmemiş olması, sosyal güvenlik ağının sağlanmasında ailenin ve gönüllü kuruluşların önemli bir konumda bulunması sayılabilir. Bu özelliklerin yanı sıra çekirdek aile üyelerine karşı sorumluluk, tutumlu olma, çalışkanlık, güçlü bir eğitim ve iş ahlakının bulunması gibi Konfüçyen özellikler de bu refah rejiminin özellikleri arasında bulunmaktadır. Bu çerçevede; Konfüçyen refah rejiminin, liberal, muhafazakâr ve Güney Avrupa refah rejimlerinin bir karışımına sahip olduğu iddia edilmiştir (Bambra, 2007: s.1100).

3.2.5. Ortadoğu Refah Rejimi Tartışmaları

Son yıllarda ayrıca Ortadoğu Refah Rejimi'nden de söz edilmektedir. 2000'lere kadar Ortadoğu'daki refah rejimlerinin analizi sistematik olarak ihmal edildiği görülmektedir. Karshenas ve Moghadam (2006), Ortadoğu sosyal politika rejimini Kuzey Avrupa'daki "sosyal haklara dayalı yaklaşım" ve Doğu Asya'daki "kalkınma refah devleti" ile birlikte inceleyerek bölgesel bir karşılaştırma yapmıştır. Bu konuda bir diğer öncü çalışma da Grossman'a (2007) aittir. 1950-1980 dönemini çalışmasına konu edinen Grossman (2007), Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri'ni üç gruba ayırmıştır. Bunları, yeniden dağıtımcı cumhuriyetçi model (Mısır, Tunus, Suriye, Cezayir, Libya ve Irak), kalıntı çoğulcu model (Ürdün, Lübnan ve Fas) ve dağıtıcı petrol zengini monarşik model (BAE, Kuveyt, Suudi Arabistan, Umman ve Bahreyn) olarak ifade etmek mümkündür (Abrahamson, 2017: s.58). Sinanoğlu (2013) ise bir kümeleme analizinden yola çıkarak korumacı petrol zengini rejimler (Kuveyt, Umman, Bahreyn, Katar), korumacı olmayan petrol zengini rejimler (Libya, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri), korporatist rejimler (Fas, Tunus, Cezayir, Mısır, Suriye, İran, Yemen) ve karma rejimler (Ürdün, Lübnan, Türkiye) şeklinde bir sınıflandırmaya gitmiştir.

3.2.6. Diğer Alternatif Refah Rejimi Tartışmaları

Bonoli (1997: s.351) de Esping-Andersen'in çalışmasında sadece dekomodifikasyon kriterini göz önüne alması dolayısı ile tek boyutlu bir sınıflandırma yaptığını ve bunun da sınıflandırmanın temel zayıflıklarından birisi olduğunu iddia etmekte ve iki boyutlu bir sınıflandırma önermektedir. İlk boyut sosyal harcama düzeyiyle ölçülen refah miktarıdır. İkinci boyut ise refah harcamaları finansmanının, katkı payı ödemeleriyle ya da genel vergi gelirleriyle yapılmasına göre baskın refah modelinin Bismarck Modeli ya da Beveridge Modeli olmasıdır.

Bonoli'nin (1997: s.361) iki boyutlu sınıflandırmasında dört refah devleti grubu bulunmaktadır. Buna göre, yüksek sosyal harcama düzeyine sahip olan ve sosyal harcamalarının katkı payı ödemeleriyle finansman oranı düşük olan Bismarck Modeline sahip refah devletleri; Hollanda, Fransa, Belçika, Almanya ve Lüksemburg olmak üzere Avrupa sınıfını oluşturmaktadır. Düşük harcama düzeyine sahip olan ve finansmanda katkı payı ödemelerinin oranı düşük olan Beveridge Modeline sahip olan ülkeler ise Britanya ve İrlanda olmak üzere Britanya sınıfını oluşturmaktadır. Yüksek harcama düzeyine sahip olan ve finansmanda katkı payı ödemelerinin oranı düşük olan Beveridge Modeline sahip olan ülkeler ise İsveç, Danimarka, Finlandiya ve Norveç olmak üzere bunlar da Kuzey sınıfını oluşturmaktadır. Son olarak, düşük harcama düzeyine sahip olan ve finansmanda katkı payı ödemelerinin oranı da düşük olan Beveridge Modeline sahip olan ülkeler de İtalya, İsviçre, İspanya ve Yunanistan olmak üzere Güney sınıfını oluşturmaktadır. Böylece Bonoli (1997: s.361) Esping-Andersen'in sınıflandırmasından göreceli olarak farklı bir sınıflandırma yapmış olsa da Kuzey sınıfı, sosyal demokrat sınıfla; Avrupa sınıfı da muhafazakâr sınıfla büyük oranda örtüşmektedir.

Korpi ve Palme'nin (1998: s.674) sınıflandırma çalışması ise bir tarafta refah devletinin kurumsal yapısını etkileyen faktörleri incelemeye yönelikken, diğer taraftan da söz konusu kurumsal yapının; çıkarların, tercihlerin ve kimliklerin oluşumundaki etkisi ile toplumdaki fakirliğin ve

eşitsizliğin seviyesi üzerindeki rolünü değerlendirmeye dönüktür. Bu çerçevede, Korpi ve Palme refah devletlerini kurumsal yapılarına göre sınıflandırmışlardır ve bunu yaparken de kriter olarak emeklilik imkânlarının ve hastalık yardımlarının seviyesini kullanmışlardır.

Korpi ve Palme (1998: ss.675-676) refah devletlerinin kurumsal yapılarını; hedefli, gönüllü, kurumsal, temel güvence ve kapsayıcı model olarak sınıflandırmışlardır. Hedefli modelde imkânlara hak kazanmak gelir testine tabidir ve fakirlik seviyesinin altındakiler ile ihtiyaç sahibi olarak tanımlanan kişilere minimum seviyede ve göreceli olarak benzer imkânlar sağlanmaktadır. Gönüllü modelde ise bireyler, katkı payları ödemelerinden sağlanan gelirden faydalandırılmakta ve gönüllü kuruluşlar üyelerine gelir kaybına karşı güvence oluşturmaktadırlar. Kurumsal modelde ise sosyal programlar toplumun ekonomik olarak aktif olan kısmına yönlendirilmektedir. İmkânlara erişim katkı temellidir ve imkânların seviyesi yapılan işin yapısına göre değişiklik göstermektedir. Temel güvence modelinde ise imkânlara erişim katkı seviyesi veya vatandaşlık temellidir ve imkânların temel seviyede karşılanması prensibi vardır. Kapsayıcı modelde ise imkânlar vatandaşlık temelli ve işgücüne katılım temellidir. İmkânlar ise temel seviyede ve gelire bağlı olmak üzere iki boyutludur.

Kautto (2002: s.53) da refah devletlerini hizmet yaklaşımı ve transfer yaklaşımına göre sınıflandırmaya çalışmıştır. Bu çerçevede, hizmet yaklaşımına sahip olan ülkelerin karakteristik özelliği; yüksek hizmet ve ortalama veya yüksek transfer harcaması düzeyine sahip olmalarıdır. Bu yaklaşıma sahip olan ülkeler ise İsveç, Danimarka, Norveç, Finlandiya, Fransa ve son zamanlarda da Almanya ve Britanya'dır (Kautto, 2002: s.62). Transfer yaklaşımına sahip olan ülkeler ise yüksek transfer ve ortalama veya düşük hizmet harcaması düzeyine sahiptir. Bu gruptaki ülkeler ise Belçika, Hollanda, Avusturya ve İtalya'dır. Kautto'nun (2002) sınıflandırmasında üçüncü grup ise düşük yaklaşımdır. Bu gruptaki ülkeler olan İrlanda, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın hem transfer hem de hizmet harcamaları düzeyi düşüktür (Kautto, 2002: s.62).

Bambra (2005a, 2005b) ise refah devletlerini sağlık hizmetlerinin ve sosyal harcamalarının dekomodifikasyon düzeylerine göre sınıflandırmaya çalışmıştır. Sağlık hizmetleri boyutunda Bambra'nın dekomodifikasyon düzeyi kriterleri sağlık imkânlarının kamu - özel sektör payları, imkânlara erişim kolaylığı ve sağlık sisteminin toplumun ne kadarını kapsadığıdır (Bambra, 2005a: s.33). Sosyal harcamalarda ise emeklilik, işsizlik maaşları ve hastalık imkânları dekomodifikasyon kriterleri olarak alınmıştır (Bambra, 2005b: ss.201-202).

Çalışmanın sonucunda ise refah devletleri; liberal, muhafazakâr, sosyal demokrat, muhafazakâr alt grup ve liberal alt grup olarak beş sınıfa ayırmıştır. Bu çerçevede, liberal grubun hem sağlık hizmetleri hem de sosyal harcama düzeyi düşüktür. Bu grupta Avustralya, Japonya ve ABD bulunmaktadır. Liberal alt grubun ise sosyal harcama düzeyi düşükken sağlık hizmetleri düzeyi yüksektir. Bu grupta İrlanda, Britanya, Yeni Zelanda bulunmaktadır. Diğer yandan, sosyal demokrat grubun hem sosyal harcama hem de sağlık hizmetleri düzeyi yüksektir. Bu grupta ise İsveç, Norveç ve Finlandiya bulunmaktadır. Muhafazakâr grubun ise sağlık hizmetleri düzeyi sosyal demokrat gruba oranla düşükken, sosyal harcama düzeyi yüksektir. Bu grupta da Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa ve İtalya bulunmaktadır. Son olarak, muhafazakâr alt grubun sağlık hizmetleri düzeyi muhafazakâr gruba oranla düşükken, sosyal harcama düzeyi ise yüksektir. Bu grupta da Almanya, İsviçre ve Hollanda bulunmaktadır (Bambra, 2005a: s.36; Bambra, 2005b: s.210; Bambra, 2007: s.1099).

4. Sonuç

Bu makalede, refah rejimine ilişkin literatür değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, refah rejimi ile ilgili tartışmaların temelinde Esping-Andersen'in "The Three Worlds of Welfare Capitalism" (Refah Kapitalizminin Üç Dünyası) başlıklı çalışmasının olduğu görülmüştür. Her ne kadar sıklıkla eleştirilere uğrasa da Esping-Andersen'in bu öncü çalışması refah rejimi tartışmalarında hâlâ önemini korumaktadır. Esping-Andersen'in bu çalışması özellikle, sosyolojik teori

geliştirmek için tündengelinin önemini vurgulamakta ve refah tipolojisi ile ilgili ampirik araştırmalar için de bir başlangıç noktası oluşturmayı sürdürmektedir.

Özellikle dünyada siyasi ve ekonomik gelişmeler refah rejimi ile ilgili tartışmaların devam ettiğini göstermektedir. 1990'larda sosyalist blokun çözülmesiyle birlikte Doğu Avrupa ülkelerinin piyasa ekonomisine geçişi yeni refah rejimi sınıflandırmalarını beraberinde getirmiştir. Öte yandan, ekonomik açıdan 1990'lı yıllarda yükselişe geçen Doğu Asya ülkeleri için de yeni tipolojiler geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Yine, Orta Doğu ülkelerinin refah rejimi ile ilgili çalışmaların da yapıldığı görülmekle birlikte bunların henüz sınırlı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, refah devleti ile ilgili tartışmaların günümüzde hâlâ sıklıkla tartışma konusu olduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle devlet müdahalesine yönelik eleştirilerden sonra piyasalaşmaya geçiş, ardından piyasa başarısızlıklarının ortaya çıkmasıyla devlet müdahalesine duyulan ihtiyaç refah devleti ile ilgili tartışmaların süreceğini de göstermektedir. Refah devleti ile ilgili tartışmalar devam ettikçe refah rejimleri ile ilgili tartışmaların da devam edeceği söylenebilir. Özellikle, 2008 küresel finans krizi ve Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde yaşanan Arap Baharı süreci yeni siyasi oluşumlar göz önünde bulundurulduğunda refah politikaları açısından da bir dönüşümün meydana geleceği iddia edilebilir. Diğer taraftan, bu konuda yürütülen tartışmaların büyük çoğunluğu Esping-Andersen'in "The Three Worlds of Welfare Capitalism" eserinde yer alan sınıflandırmaların bir eleştirisi niteliğinde olsa da bugün yapılan çalışmaların hemen hemen tamamının söz konusu sınıflandırmanın bir devamı olduğu ileri sürülebilir.

KAYNAKÇA

- Abrahamson, P. (1999). "The Welfare Modelling Business", *Social Policy & Administration*, 33(4): 394-415.
- Abrahamson, P. (2017). "Future Welfare: An Uneven Race to the Top and/or a Polarized World", ed. Christian Aspalte, *The Routledge International Handbook to Welfare State Systems*, Routledge.
- Arts, W. ve J. Gelissen. (2002). "Three Worlds of Welfare Capitalism or More? A State-of-the-Art Report", *Journal of European Social Policy*, 12(2): 137-158.
- Aysan, M. F. (2012). "Pension Regimes, Gender and Generational Inequalities: The Persistence of Institutional Differences in Ageing Postindustrial Democracies," *Ageing Populations in Post-Industrial Democracies*. Editörler P. Vanhuysse ve A. Goerres, London: Routledge, 106-126.
- Bambra C. (2005b). "Cash Versus Services: 'Worlds of Welfare' and the Decommodification of Cash Benefits and Health Care Services", *Journal of Social Policy*, 34(2): 195–213.
- Bambra, C. (2005a). "Worlds of Welfare and the Health Care Discrepancy", *Social Policy Society*, 4(1): 31-41.
- Bambra, C. (2006). "Decommodification and the Worlds of Welfare Revisited", *Journal of European Social Policy*, 16(1): 73-80.
- Bambra, C. (2007). "Going Beyond the Three Worlds of Welfare Capitalism: Regime Theory and Public Health Research", *Journal of Epidemiol Community Health*, 61: 1098-1102.
- Boje, T. (1996). "Welfare State Models in Comparative Research: Do the Models Describe the Reality?", B. Greve (Ed.). *Comparative Welfare Systems: the Scandinavian Model in a Period of Change* içinde. London: Macmillan Press, 13–27.
- Bonoli, G. (1997). "Classifying Welfare States: A Two-dimension Approach", *Journal of Social Policy*, 26(3): 351–372.
- Castles, F. G. ve D. Mitchell. (1993). "Worlds of Welfare and Families of Nations", F. G. Castles (Ed.). *Families of Nations: Patterns of Public Policy in Western Democracies* içinde. Aldershot: Dartmouth Chapman, 93–128.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, UK: Polity Press.
- Esping-Andersen, G. (1999). *Social Foundations of Post-Industrial Economies*, Oxford: Oxford University Press.
- Ferrera, M. (1996). "The Southern Model of Welfare in Social Europe". *Journal of European Social Policy*, 6(1): 17-37.
- Goodman R. ve I. Peng. (1996). "The East Asian Welfare States: Peripatetic Learning, Adaptive Change, and Nation Building," G. Esping-Andersen (Ed.). *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies* içinde. London: Sage Publications, 192-224.
- Grossman, G. (2007). *Towards a Typology of Welfare Regimes in the Arab World: The Middle East and North Africa in Historical and Comparative Perspective*, New York: Columbia University Graduate Students Conference.
- Hicks, A. ve Kenworthy, L. (2003), "Varieties of Welfare Capitalism", *Socio-Economic Review*, 1: 27-61.
- Holden, C. (2003), "Decommodification and the Workfare State", *Political Studies Review*, 1: 303-316.

- Jones, C. (1990), “Hong Kong, Singapore, South Korea and Taiwan: Oikonomic Welfare States”, *Government and Opposition*, 25: 446–462.
- Kangas, O. (1994), “The Politics of Social Security: On Regressions, Qualitative Comparisons and Cluster Analysis”, T. Janoski ve A. M. Hicks (Ed.). *The Comparative Political Economy of the Welfare State* içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 346–365.
- Karshenas, M., ve Moghadam, V. M. (2006). “Social Policy in the Middle East: Introduction and Overview”. In: M. Karshenas, and V. M. Moghadam, eds. *Social Policy in the Middle East: Economic, Political, and Gender Dynamics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1-30.
- Kautto, M. (2002), “Investing in Services in West European Welfare States”, *Journal of European Social Policy*, 12(1): 53–65.
- Korpi, W. ve J. Palme, (1998), “The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality and Poverty in the Western Countries”, *American Sociological Review*, 63(5): 661–687.
- Leibfried, S. (1992). “Towards a European Welfare State? On Integrating Poverty Regimes into the European Community”, Z. F. ve J. E. Kolberg (Ed.). *Social Policy in a Changing Europe*, Frankfurt am Main: Campus Verlag.
- Leibfried, S. ve S. Mau (2008). “Introduction: Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruction,” S. Leibfried ve S. Mau (Ed.). *Welfare States: Construction, Deconstruction, Reconstruction Volume I*, London: Edward Elgar Publishing Limited.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and Social Class and other Essays*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Marshall, T. H. (1963). *Sociology at the Crossroads and other Essays*, London: Heinemann.
- Marshall, T. H. (1965). *Social Policy*, London: Hutchinson.
- Marshall, T. H. (1981). *The Right to Welfare and other Essays*, London: Heinemann.
- Messner, S. F. ve R. Rosenfield (1997), “Political Restraint of the Market and Levels of Criminal Homocide: a Cross-National Application of Institutional-Anomie Theory”, *Social Forces*, 75(4): 1393–1416.
- Navarro, V. ve L. Shi (2001), “The Political Context of Social Inequalities and Health”, *International Journal of Health Service*, 31(1): 1-21.
- Obinger, H. ve U. Wagschal. (1998). “Das Stratifizierungskonzept in der Clusteranalytischen Überprüfung’, S. Lessenich ve I. Ostner (Ed.). *Welten des Wohlfahrtskapitalismus: Der Sozialstaat in vergleichender Perspektive* içinde. Frankfurt-Main: Campus Verlag, 109–35.
- Pierson P. (2001). “Coping with Permanent Austerity: Welfare State Restructuring in Affluent Democracies”, P. Pierson (Ed.). *The New Politics of the Welfare State* içinde. Oxford: Oxford University Press, 410-456.
- Pierson, C. (1998), “Contemporary Challenges to Welfare State Development”, *Political Studies*, 46: 777–794.
- Pitruzello, S. (1999). *Decommodification and the Worlds of Welfare Capitalism: A Cluster Analysis*, Florence: European University Institute.
- Polanyi, K. (1980). *The Great Transformation*, New York: Octagon.
- Powell, M. ve Barrientos, A. (2004), “Welfare Regimes and Welfare Mix”, *European Journal of Political Research*, 43: 83-105.

-
- Ragin, C. A. (1994). “Qualitative Comparative Analysis of Pension Systems”, T. Janoski ve A. M. Hicks (Ed.). *The Comparative Political Economy of the Welfare State*, Cambridge: Cambridge University Press, 320–345.
- Schustereder, I. J. (2010). *Welfare State Change in Leading OECD Countries: The Influence of Post-Industrial and Global Economic Developments*, Heidelberg: Gabler Research.
- Sharkh, M. A. ve Gough, I. (2010).”” Global Welfare Regimes: A Cluster Analysis”. *Global Social Policy*, 10(1): 27-58.
- Sinanoglu, S. (2013). “*The Road not Taken: A Typology of the Welfare Regimes in the Middle East and North Africa*”, Student Essay, <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/676dbcee-d887-4467-935c-2ea610a70742.pdf> (13.10.2019)
- Şenkal, A. (2005). “Sosyal Politika ve Sosyal Vatandaşlık: Kölelikten Sosyal Vatandaşlığa Avrupa Birliği Sosyal Vatandaşlık Örneği,” *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 225-258.
- Taşçı, F. (2013). “Refah Devleti Modelleri İçinde Türkiye’nin Pozisyonu: “Yaşlı Algısı” Üzerinden Değerlendirmeler” *İnsan & Toplum*, 3 (5), 5-35.
- Titmuss, R. M. (1958). *Essays on the Welfare State*, London: Allen & Unwin.
- Titmuss, R. M. (1974). *Social Policy: An Introduction*, Pantheon Books.
- Wildeboer Schut, J.M., Vrooman, J.C. ve de Beer P. T. (2001). *On Worlds of Welfare: Institutions and Their Effects in Eleven Welfare State*, The Hague: Social and Cultural Planning Office.
- Wilensky, H. ve C. Lebaux. (1958). *Industrial Society and Social Welfare: The Impact of Industrialization on the Supply and Organization of Social Welfare Services in the United States*, New York: Russell Sage Foundation.